॥ ૐ ॥

શ્રી નવીન
ઉદયભાણ
નાટકનાં ગાયનો

"શ્રી દેશી નાટક સમાજ" બ્રાંચ નં. ૨ માટે

છપાવી પ્રસિદ્ધ કરનાર,

ઝવેરી ચંદુલાલ દલસુખરામ ઘેળસાજી.

હાલ મુકામ સૂર્ય પ્રકાશ થીએટર—સુરત.

સુરત ભાગાતળાવ રોડ ઉપર આવેલા "સુંદર"
પ્રિ. પ્રેસમાં રતિલાલ દુર્લભદાસે છાપી.

કીંમત ૩ આના.

મુખ્ય પાત્રોનાં નામ.

પુરૂષો.

કર્ણસિંહ... ... ...પાવનગઢના રાજા.
સજ્જનસિંહ ....રાજાનો સાળો નવી રાણીનો ભાઇ સેનાપતિ
ખોડુભા }
લધુભા } ....સેનાપતિના દીકરા.
જસાજી..................સેનાપતિનો જમાઇ, મોંઘીનો વર.
દીવાન ....નાસી છુટેલ નિતિમાન રાજભક્ત.
ઉદયસિંહ ....ભરથરી રાજાનો ભત્રીજ.
ભાણજી ....દીવાનનો દીકરો.
રામદેજી ... ...વ્યસની ઠાકોર.
કવિદા... ....ખુશામતીયો રામદેનો ચારણ.

સ્ત્રી પાત્રો.

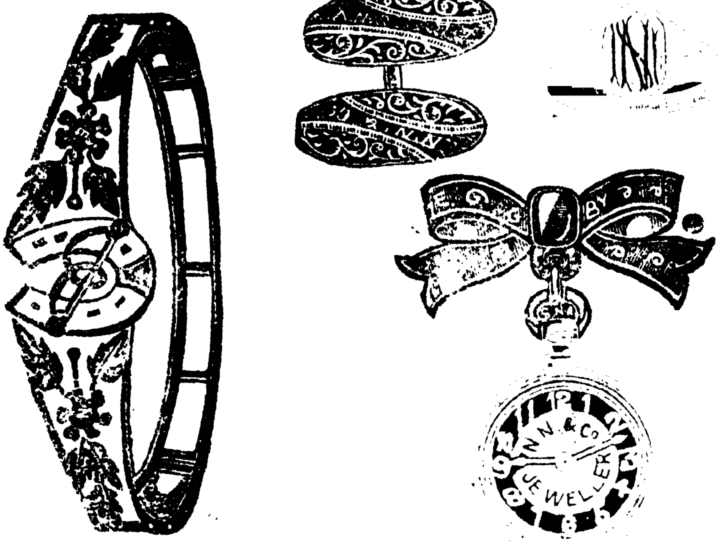
રાણી... ... .કર્ણસિંહની નવી રાણી.
ભાણીબા ....કર્ણસિંહની કુંવરી.
મોંઘી ....સેનાપતિની દીકરી જસાજીની સ્ત્રી.

વડારણો, દાસીઓ, સીપાઇઓ, વાતમનાઓ વીગેરે વીગેરે

સ્થળ—પાવનગઢ, આસપાસની હદ અને દ્વારકા.

સોના ચાંદીના દાગીના ખરીદવાની

ભરોસાદાર દુકાન.

શા૦ નરોત્તમદાસ નગીનદાસની કું૦

દરેક જાતના સોના ચાંદીના દાગીના બનાવનાર તથા
વેચનાર તેમજ દરેક જાતના નવા ઘડીયાળો તથા તેને
લગતો દરેક જાતનો સામાન વેચનાર તેમજ
જુના ઘડીઆળો દુરૂસ્ત કરનાર.

એક વખત પધારી ખાત્રી કરવા વિનંતી છે.

ઠે૦ બરાનપુરી ભાગળ—સુરત.

શ્રી શાન્તિનાથાયનમઃ

શ્રી નવીન ઉદયભાણુ નાટકનો ટુંક સાર.

અંક પહેલો.

પ્રવેશ ૧ લે—પાવનગઢના રાજા કર્ણસિંહના મહેલ આગળ ભરથરી વેષે બે છોકરાઓ ભજન ગાય છે; રાજા કર્ણસિંહ, રાણી. રાણીની ઓરમાન દીકરી ભાણીબા, તથા રાણીનો ભાઇ સજ્જનસિંહ સાંભળે છે; ભરથ રીને ભીખ આપવા માંડે છે. ભરથરી ભીખ લેવા ના પાડે છે, અને નોકરી માગે છે. કુંવરી એક ભરથરીને પોતાની તહેનાતમાં રાખે છે, તેથી બીજાને રાણીનો ભાઇ સેનાપતિ સજ્જનસિંહ પોતાના દીકરા ખોડુભાની તહેનાતમાં રાખે છે. રાણી અને સેનાપતિની ખાનગી મસલત.

પ્રવેશ ૨ જો—નાશી ગએલ માજી દીવાન જોગી વેષે, બાતમી મળવાથી સેનાપતિ ઠાર કરવા જાય છે. બહાદુર દીવાન બચી જાય છે. છોકરાઓને રામનામીઓની ઓળખાણી બતાવી જાય છે રાજા આવે છે અને જાયછી.

રાજાના સાળા સજ્જનસિંહનો અક્કલ દીકરો ખોડુભા તથા ભરથરી છોકરો ભાણુજી; પનઘટ લીલા. સેનાપતિની મિજાજી દીકરી મોંઘી નાનાભાઇ લઘુભા સાથે આવી વરનો વરઘોડો જાહેર કરે છે.

પ્રવેશ ૩ જો—બહારની ઠાકોર રામદેજી, તેમના ખુશામતિયા, અને વડારણો જંગલમાં દેવળ આગળ, કુંવરી ભાણીબા વાઘના

શિકારે, ભરથરી વેષવાળો સિપાઇ થયેલ ઉદયસિંહ કુંવરીને બચાવે છે, પરાક્રમથી મોહિત કુંવરી, રામદે કુંવરીનું માગું કરવા પોતાના ચારણ કવિદાને મોકલે છે. કુંવરી સીપાઇ ઉદયસિંહની પાછળ જાય છે.

પ્રવેશ ૪ થો—સેનાપતિની બીજી દીકરી મોંઘી તથા તેનો જડસો વર જસાજી; ચાકર પેમલો અને ચાકરડી પેમલી. વઢવાડ, અબોલા, પાછળથી સેનાપતિ અને ખોડુભા, જસાજીને ઠપકો, મોંઘીની વર પાસે માંગણી.

પ્રવેશ ૫ મો—ઉદયસિંહ ઝુંપડીમાં ભાઇની વાટ જુએ છે. ભાઇને બદલે કુંવરી; ગભરાવ, વાતચીત, એકતરફી કુંવરીનો પ્રેમ; ઉદયસિંહ કચેરીમાં જાય છે.

પ્રવેશ ૬ ઠો—કલ્યાણસિંહની કચેરી, વાઘ મારી કુંવરીનો જીવ બચાવનાર સિપાઇ ઉદયસિંહને ઇનામ, સેનાપતિની અદેખાઇનું બીજ. કવિદા ચારણનું રામદેજી માટે કુંવરીનું માગું, લડાઇની તૈયારી, કુંવરી અને ખોડાજીની પરીક્ષા, :સુધાશાસ્ત્રી ખોડુભા. ઉદયસિંહના સ્ત્રી સંબંધી ઉત્તમ વિચાર.

પ્રવેશ ૭ મો—સેનાપતિની અદેખાઇ, ઉદયસિંહને ઠાર મારવા વિચાર રાણી ભાઇ બહેનને ચડાવે છે, જાડુભાના લગ્નથી કુંવરીના હાથ સાથે રાજ મેળવવા ધારેલું રાજ્ય જશે એમ ધારી બનેવીને ઠાર મારવા સેનાપતિનો ઠરાવ, મોંઘીની પોતાના ધણી વીશે ફરીયાદ,

જસાજીને ઠપકો, પોતાના જમાઇ જસાજી સાથે લડાઇમાંજ પાછળથી ધા કરવા ગોઠવણુ.

પ્રવેશ ૮ મો—રામદેજીની છાવણી, લડાઇમાં નાચરંગ, વ્હેમી રામદેજીની માનતાઓ, ઉદેસિંહનું લશ્કર આવે છે, જોતા-વારજ રામદે અને તેના લશ્કરની નાશભાગ, વગર મહેનતે મળેલ વિજય માટે પ્રભુ પ્રાર્થના, જસાજીનો રાજા ઉપર પાછળથી ધા, ઉદયસિંહ તથા ભાણુજીએ કરેલો બચાવ, જસાજી નાશી છુટે છે

—◀▷◁▶●◀▷◁▶—

અંક બીજો.

પ્રવેશ ૧ લો—નાઠેલ રામદે, ખુશામતિયા જસાજી, બાર-વટું કરી કુંવરીને ઉપાડી લાવવાનો ઠરાવ.

પ્રવેશ ૨ જો—ગરબો, કુંવરી, સેનાપતિના નાના દીકરા લઘુભાની કાલી કાલી વાતચીત, કુંવરીને બારવટીયા ઉપાડી જાય છે. રાજા અને સેનાપતિને લઘુ ખબર આપે છે. ઉદયસિંહ બાર-વટીઆની પાછળ જાય છે. સેનાપતિ પાસે ભાણજીની ઉદયસિંહ પાછળ જવા માંગણી; મિજાજીનો જવાબ.

પ્રવેશ ૩ જો—જંગલમાં જસાજી બહારવટીયા વેષે, કુંવરી સાથે રામદેના લગ્નની તૈયારી. બ્રાહ્મણ વેશે ઉદયસિંહ. પાછળથી ભાણજી, કુંવરીનો બચાવ, રામદે, જસાજી વગેરેને કેદ.

પ્રવેશ ૪ થો—રાજા અને સેનાપતિ, ઉદયસિંહ અને ભાણજી કુંવરીને બચાવી લાવે છે; જસાજીને કેદ, રામદેને ગધેડે બેસાડી

દેશપાર, ઉદયસિંહને રામદેનું રાજ બક્ષિસ. કુંવરીના વિવાહ માટે સેનાપતિ અને રાજાના વિચાર,

પ્રવેશ ૫ મો—ભાણીબા વિવાહના ઉમંગમા, મોંઘી સાથે વાતચીત, લધુભા, ઉદયસિંહથી અચાનક મેળાપ, રાજા તથા સેનાપતિ માતાના દર્શનનું બાનું કાઢી સેનાપતિ વિવાહ રોકે છે. પ્રેમીઓની પડદે વાતચીત.

પ્રવેશ ૬ થો—જસાજી માટે સાધી, ઉદયસિંહને ઉધતાં ઉપાડી દરિયામાં ફેંકી દેવા સેનાપતિ અને અને જસાજીનો ઠરાવ, ખોડુભા અને લધુભા છાના સાંભળે છે.

પ્રવેશ ૭ મો—જસાજીનું ઘર, પેમલો, પેમલી, મિજાજી મોંઘી સાથે જસાજીની મારામાર.

પ્રવેશ ૮ મો—ઉદયસિંહ તથા ભાણુજી ભાઇઓની ભાભી સંબંધી ઠઠ્ઠા મશ્કરી. ઉધતાં ઉપાડી ઉદયસિંહને જસાજી દરિયામાં ફેંકી દે છે, રાજા અને સેનાપતિ, ભાણુજીને માથે ઉદયસિંહને ઠાર મારવાનું કલંક. ભાણુજીને દેશપાર, માછલીના મોંમા ઉદયસિંહ.

પ્રવેશ ૯ મો—ઉમંગમાં ભાણીબા, ઉદયસિંહના માઠા સમાચાર, બેભાન અને માંદી. રાજા, સેનાપતિ અને વૈદ્ય, હવા ફેરફાર માટે વૈદ્ય સાથે દ્વારકા મોકલવા ઠરાવ.

પ્રવેશ ૧૦ મો—મેળામાં જતો લધુભા, સીપાઇને ઘેર ઘોડું લેવા મોકલે છે. પાછળથી ભાણુજી લધુભાને મારવાનો ડર બતાવી

દરિયામાં ફેંકવાની વાત કહાડી લે છે. લઘુભાઇને લઇ બહારવટે નીકળવું પડે છે. સેનાપતિને સમાચાર. જસાજીને પાછળ મોકલે છે.

પ્રવેશ ૧૧ મો—દ્વારકામાં દરિયા કિનારે માજી દીવાનજી, તથા કુંવરીના વૈદ, ચમત્કારની ગોઠવણ; ખેડુભા સાથે વિવાહ માટે કુંવરીને પાવનગઢ પાછી લઇ જવાનો કાગળ. માછલાના મ્હોમાં તણાતો ઉદયસિંહ. દીવાન બચાવે છે; ઓળખે છે. ગુપ્ત રાખે છે. ચિત્તભ્રમ કુંવરીની દરિયામાં પડી મરવાની તૈયારી, દીવાન બચાવે છે, ચમત્કાર બતાવી ચિત્ત ઠેકાણે લાવે છે. અને ઉદયસિંહને મેળવવાની આશા આપે છે.

અંક ત્રીજો.

પ્રવેશ ૧ લો—ભગવતને ભરોસે કુંવરી અને સાહેલીઓ, વશીકરણ કરવા આવેલ ખેડુભાનું કાળું મોઢું.

પ્રવેશ ૨ જો—ભાણુજી નજુમીના વેષે, મોઘીની સાહેલી જડી અને પંડયાણી, વશીકરણ કરાવવા ગોઠવણ, લઘુભાની શોધથી નિષ્ફળ થયેલ જસાજી, સેનાપતિ અને ભાણુજી, જસાજી અને મોઘી ઉપર લઘુભાને ઠાર કર્યાનો વ્હેમ, સેનાપતિ દીકરી અને જમાઇને ઠાર કરવા જાય છે.

પ્રવેશ ૩ જો—મોઘીની વશીકરણ, પંડયાણી, પથરો આપે છે. મરડાયેલનો મેળાપ અને શેતરંજ, રંગમાં ભંગ, જસાજીને ઘા, બચી જાય છે.

પ્રવેશ ૪ થો—સેનાપતિ; મોંઘીને મારવાની તૈયારી ભાણુજી સેનાપતિનું નાક કાપી નાસે છે, કાળા મ્હોંનો ખોડુભા, બાપ દીકરાનો ભેટો ને દુઃસાહસ.

પ્રવેશ ૫ મો—ભાણુજી ને લઘુભા, જંગલમાં બહારવટે, દીવાન, વૈદ્ય અને ઉદયસિંહજી, બાપ દીકરાનો મેળાપ, જસાજી અને મોંઘીની મારી સઘળા વેષ બદલી પાવનગઢ તરફ જાય છે.

પ્રવેશ ૬ ઠો—ભાણીબા, આપઘાતની તૈયારી, ઉદયસિંહ શાહદારી વેષે બચાવે છે. પરદેશી પંથીને વિવાહ મંડપમાં આમંત્રણ.

પ્રવેશ ૭ મો—ખોડુભા અને કુંવરીના વિવાહની તૈયારી, નાક કટો વેતાળ, ભાણુજીને પકડી લાવવા ઇનામ, ખોડા વરરાજાને પાલખી કરવાની તૈયારી, સજીવન લીલા. ભેદનું ભાંગવું. સઘળાનો મેળાપ, ઉદયસિંહ, કુંવરી, રાજ્યપાટ, વિવાહ અને છેવટનો આનંદ.

ૐ શાન્તિ ૐ શાન્તિ ૐ શાન્તિ

સ્ટેશન રોડ સૂર્યપ્રકાશ થીએટર
સુરત તા૦ ૬-૩-૧૯૧૫

૮૭૯૦

શ્રી પરમાત્મને નમઃ

—શ્રી નવીન—

ઉદયભાણુ નાટકનાં ગાયનો.

મંગળાચરણ.

સુત્રધાર—

ત્રાતા તું પ્રભુ ! ધણી શાતા-દાતા જગ જનને.
તારણ જગઉદ્ધારણ સ્વામી ! ઘટ ઘટ પ્રગટ છો અંતરજામી
નમીએ અલૌકિક નામી.
ભાગ્યવંત હો મહન્ત, જ્ઞાનવંત જીવજંત,
સકળ આધિ વ્યાધિતંત, આણુતા ઉપાધિ અંત;
પરમ પૂજ્ય હે ભદંત ! સહસ રહસ દિવસમણિ !

નટીઓ—

જે કરશે તે ભરશે કોઇ શું કહેશે,
બાવળ વાવીએ આમ્ર સ્વાદ કેમ લેશે....
કેસુડેવાસ ન મળશે, નહિ કે તકી કદીએ ફળશે,
જે વાવે તેવું લણશે, કરણી સરખાં ફળ દેશે—
કૌવચ સંગતથી રંગત શું રહેશે !
ચંદન ખંડનથી ગંધ અખંડ ન વ્હેશે.
મધ મધપુડે જે વળશે, મધ ભાગ્ય હશે તો મળશે;
પણ ચટકા તો નવ ટળશે, આ દેશે પરદેશે—

ઉદ્ધવ ભાણુજી— ૧

ટાળ્યા નહીં રે ટળે, લખ્યા જે લલાટે લેખ—ટાળ્યા૦
વાવ્યાં બીજ તે ફળે કર્મે લખ્યું તે મળે—ટાળ્યા૦
દશરથ બાંધેલ તલાવડી, પાણી શ્રવણ ભરે;
ધર્મ કરતાં ઘાડ થઇ, આંધળા ઝુરી તો મરે—ટાળ્યા૦
રઘુવીર ચાલ્યા વનમાં, સીતા રૂદન કરે;
દુષ્ટ દગે સતી લઇ ગયો, લંકા પળમાં બળે—ટાળ્યા૦
હરિશ્ચંદ્ર જેવો રાજવી, નીચ ઘર મજુરી કરે;
રાણી વેચી પરઘરે, વેળા ચાહેસો કરે—ટાળ્યા૦

ઉદય— ૨

જેને શીર કીરતાર સમર્થ વ્યર્થ તે શીદને ડરે, રે....શાણા,
જેવા કેશરી કેરા કુમાર નિડર વન વનમાં ફરે, રે....શાણા.
બાળકને ભૂત કહી ભડકાવે, જયાં સુધી સમજણ નાહી;
સમજુ થાતાં ભર્મ ભાગતાં, મર્મ લહે મન માંહી—વ્યર્થ૦
ઇંડાને બહુ બીક બાજની, જયાં સુધી પડદે પડીયાં;
ગુરૂ કૃપાએ પડદો ફુટે, ઉડી ગગન ઘર અડીયાં—વ્યર્થ૦
સ્વાંગ પહેરતાં સતીઓ મુકે, તનમન પતિને ચરણે;
શરીર સ્વાંગ ધરંતા સાચે, સમજું ભગવંત શરણે—વ્યર્થ૦

બહારણો— ૩

શોભા શી કહું રે સુંદર શામળાજી,
સેલો ફાંકડા રે મનના આંકડાંજી,

પ્રીતમ ન થઇએ પ્રીતે પાંઅળાજીરે,
સ્નેહના હાથે જોડયાં સાંકળાજીરે.
આંટીને ઘુટી છોડો છેલ, શે૦ભા૦
પ્રીત સુધારસ અજબરસ, કોઇ વિરલો પી જાણશેરે,
અંતર ઘટની વાસના કોઇ અનુભવિ પરમાણશેરે,
ભાવનાના ભેદ તો ભગવાન જેના ભાળશે,
ગાતાં અને ખાતાં પીતાં પણ તાપ ત્રિવિધ ટાળશે.

ભાણીઆ-- ૪

કેવી સુંદર સુરત હું તો વારી જાઉં,
અહો લટક ચટક જોઇ હું ઠરી જાઉં.
ભાવે મનથી ન મનથી હું ભજી જાઉં.
સુણી વચન વન વગડે લુટાણી છું.
વગર મુલે અચાનક વેચાણી છું,
બની પથ્થરની પુતળી ઘડાણી છું રે.
મીઠી નજરના હાથે દબાણી છું.
કોણ જાણે કે શાથી લોભાણી છું.
ક્યારે નાજુક નગીનો આ પામી જાઉં રે.

જસાજી-- ૫

પ્યારીજી છો મારી મારા ચીતડાની ચોર
મારા ચીતડાની ચોર મારૂ નથી કાંઈ જોર

મુકો પાલવડાની કોર
પ્યારી હું છું તારૂ ઢોર—પ્યારી.
ઢેલ છબીલડી તું છુ અલબેલડી
હું છું નવેલી નારી નાજુકડી
એવી મીઠી બોલી લાગે જાણે ટહુકી રહ્યું મોર
બોલે ટેહુક ટેહુક
બલ્કુ આ શો કરો શોર
કર્યું હરાયું શું ઢોર—પ્યારી

પેમલો-પેમલી— ૬

આતે માણું કેમરે રે'વાય, લાડુ ભર્યું ગાડું લુંટાઇ જાય,
મોઢામાં પાણી પાણી થાય, ના રે બા નહીં રે નહીં રેવાય.
શેકું લોચે રડયું ના રે બા નહીં રે'વાય જોઇ જોઇ ફેં ફેં ફેં
પૂહ હસી જવાય.
મુઈ બોલી કેમ--મુઆ બેલ્યો તેમ--નારે બા--આતે૦
ટઝટઝટઝટઝ દેખતે ડોળે તાકી રેવરાય કેમ,
બબબઝ બોલતી જીભે, બંધ રેવરાય કેમ,
નારે બા જીવતા જીવન બહોલ થવરાય કેમ—આતે

મોચી-જમાઇ— ૭

સાહેબા સલુણા નાની નણુદલના વીરા,
લાલ લટકાળા મને (૨) આછા આછા ઘાટ ઘડાવે.

સરખી સૈયર મળી હાંસી કરે છે;
લાજી મરૂં છું બાઇ (૨) વ્હેલા વ્હેલા સોનીડા તેડાવો.
નાનું શું નાથ એક ઝુમણું ને મહી ઝીણા ઝીણા હીરલા જડાવો;
નવસેરો મોતીનો હાર મારા સાહેબા નાના નાના નીલમ મુકાવો,
જોગવાઇ જાસ્તી જો હોય મારા વાલમા,
કંકણને માથેકે મઢાવો;
ગરીબ જાણીને બાઇ ઝાઝું શું કહીએ,
બસ આટલેથી મન વાળીને રહીએ;
મોટો એક પહાણો બાઇસાબ માગી લઇએ-હાડ૦

ભાણીબા— ૮

રસીલો રસીલી ચાંદનીનો સમો આવી તજી સઘળી ઉપાધી
ગયાં ઉપાવનમાં-

ચુપચુપ વાતો કરે, નેનના ઇસારા કરે;
સંગે હસે હરે પૂરે રંગ ધુનમાં-(પછી)
પળમાં રીસાયા છે રસીલા ભાન ભૂલી ભામિની
માનતા મોહન નથી હાથે પણ થઇ માનની
વેળા રસીલા વહી જશે, પસ્તાવો પાછળથી થશે,
માન મોહન ! માન, જાશે કાળ કા'ણી રહી જશે;
તું માન ભલે ના માન મને પરવા નહિ,

જીવજાન તને નહિ અલગ કરૂં તનથી;
પ્રીત વચન વીણા રસના રસીયા મન વસીયા મારેજી—

રાણીબા— ૯

રાજવી જાશો ના તરછોડીને
અલબેલડા ! મનમેલડા ! ઓ ઘેલડા !
મારા નાજુક જીવનહાર ! અલબેલીના આધાર—હો૦
ખીલેલી પુર બ્હાર, સરવર પર કળી આ કોમળ;
બાળે વરસીને અંગાર, જળ કણ પણ મળીને આગળ;
દુર દુર જાઓ ગુણ દરીઆ, કોને શરણે આ તો કંગાળ;
લાલા લાડીલી આ લાચાર, પ્રેમી પંખીણી પાલણહાર-

ખોડુભા— ૧૦

વશ નારીને કરવી જો ધારો, ગોખી રાખો સરસ આ ધારો;
મારો બુધેથી માર, વ્હેતાં વાંકી લગાર;
દહેશે પાંશરી તો રાંડ ભલે જાતની હો દાંડ—વતે૦
નહિ મોહિ પડો કોઈ મોહું, રાંડ જાત એ છે રખડતું રોડું;
ઝાઝુ જેમ જેમ એ ટીપાયે, દહાડે દહાડે એ પાંસરૂં થાયે.

ઉદયસિંહ— ૧૧

પ્રમદા છે પ્રીતી ભાજન, મનરંજન ભીડ ભંજન;
જુગ્તિથી કરીએ જતન, જોઈએ નિત્ય ચઢતો દન.

કોઈ આય દુજણી લાવે, ચારા નોહ દુષ્ટ ચરાવે;
પાણી પણ નહિ પીવરાવે, ખાતાં પીતાં અકળાવે.
ફળ કો' તે કેવાં પામે મુરખ જન;
હળદર દેખે ને થાયે નર નિરધન—પ્રમદા૦
ચિન્તામણિ રત્ન છે રમણી વળી પારસમણી મનહરણી;
કોમળ ને કાંચન વરણી. ધીર ગંભીરવચન રસધરણી.
સંતાપે એ પ્રમદા જે પામર જન;
ઉઠચો ભગવંત ને ઉઠચો તેનો દન—પ્રમદા૦

વાદાંગના—   ૧૨

મોરી બીરેસી ગગરી ઉતાર લીજોરે,
તુંમે કસમ પરમેશ્વરકી-મોરી૦
ગગરી ઉતાર લીયો, નયના મીલાય લીયો;
અખીયાંસે અખીયાં મીલાય લીયોરે-મો૦
કંકર કુઇયાં, પાતાલ પાની;
ભરત ભરત બલ ખા ગઇરે-મો૦

ટેઢ્રો.

અંક બીજો.

ભાણીબા-- ૧૩

(ગરબો.)

કોઇ પ્રેમી હૈયાંશી સંભારણું કરશું વારશું જઇએ વારંવાર;
દેવતાઇ દેખીયે દેદાર. સંસારમાં સાર ઓહો ધન્ય અવતાર;
સંસારમાં પારસમણી, ચિન્તામણી છે નામનાં;
કામધેનું કલ્પતરૂ રસકુંપી સોના કામના,
અજબકાન્તિ અલખશાન્તિ વેદ કરતાં વાંચ્છના;
છે પ્રેમ નિસંગ રત્ન જેની નવે ખંડે નામના
પ્રેમી પંખીને જખીને અંખી જુઓ, કેવાં રંગે ઉમંગે રમે રસિયાં
લપાઇછુપાઇને ડાળી ડાળી ઝુમે, મદ માતેલાં રંગીલા રસિયાં,
વ્હાલાથી વ્હાલ અવર નથી આશા પ્રેમથી પ્રેમ પાણીમાં પતાસ
પરણ્યાથી પ્રેમ ભંડાર, છે સખી સ્નેહનાં સાગર,
પરણ્યાં સાથે પ્રીતડી, ખાસી અમૃત ખીર;
પરનરથી વ્યવહાર તે, ખારૂં ખારૂં નીર;
ખીર મુકી ખારૂં નીર પીવાને જાય,
ફટફટ ભુંડ એ પુરી પસ્તાય;
પ્રેમરસ પ્યાલો પરણ્યા સાથે પીવાય,
ભવે ભવે ભાગ્ય ફળી ખીલેજ જાય—કોઇ૦

બાગીબા— ૧૪

સહીઅર મનની મનમાં સમાય, મુખથી કે' બા કેમ ઉચરાય,
મુખથી નારેબા નાં કહેવાય (ઉં હું હું હું) મનની૦
ચાંદની ચીતરવી, વ્હાલાને વીનવી, પ્રેમથી ભીંજવી
કામણને કેળવી, મનડું મેળવી;
સજની એ પ્રીતિરસ પીવાય આહા (૨)
ઓહો હો આતે શું કહેવાય--જારે જારે,
સાહી હવે તે શું શરમાય--જારે જારે,
એ તે બહુ શું બોલાય--એં હેં હેં હેં.

બાગીબા— ૧૫

અલબેલા, લટકાળા, વ્હાલા પ્રીતમ ઠાકોર મારા મન વસિયા;
રસ ઘેલા રીસાળા, બેઠા દેવના દેવળ માંહિ રંગ રસિયા,
પ્રીતિ પંચામતે પાતળીયા, પખાળું વચનના ફુલડે વધાવું.
હેતના હીંચોળે હળુ હળુ, હીંચોળું હોંસે હસીને હસાવું.
શંભાર સજી ખજાવું ભાવે, ભોજનની થાળ ધરાવું,
હલવું કચુંબર, સીસનું રાયતું, ચામઠાઇ ચટણી, વ્હેજા શાક આપનુ
બરફી પેંડાએ મ્હેસુર પ્રેમ ભાવના,
સારી પુરી કચોરી શુદ્ધ સ્નેહ વાસના,
ભાવના ભૂખ્યા ઉઠયા દેવ લઇ વાસના,
બેઠા પરસાદમાં વ્હેંચીશું ઉલ્લાસના—અલબેલા.

બાબુજી— ૧૬

માન માયાના કરનારારે, જરી જોને તપાસી તારી કાયા;
પુછી જોને તું પંડિત પુરાણુારે, કોના અમર છે લેખ લખાણા.
કાચી છે કાયા આ માટીની માયા, છે માટીના ખેલ બનાયા,
શાણા તો સમજી અલગ થયા, પણ બાળક બિચારા લપટાયા.
લાખોની પાંખો ગઇ છે પીંખાઇ, જેણે મુછપર લીંબુ ઠરાયા,
કાળના કોવાડેથી કોણ બચ્યું, ભલે રાંક ભલે હોય મહારાયા.
સંધ્યાના જેવા રંગ સોનેરી વંધ્યાને લાડ લડાયા;
જોબન ને તન ધન તેવાં સમજવાં, પાણીમાંના પડછાયા—માન૦

બાણીબા— ૧૭

જગ સંપત્તિમાં જુવતીને સુખ નહી જરીરે,
મન ગાડને ગાબે સંપત્તિ મળી મળીરે,
અથવા સંપત્તિ જગ ગાડામાં ધરી ધરીરે,
સુખ ભમરી સારૂ તુરછ એ ચંપા કળી કળીરે,
વૈભવ મંડનમાં જો લપટાયે, નહી પરમ સુખ પંથ પમાયે
બાપુ પ્રથમથી, પાંખ બીડાએ ઉમંગ રંગમાં કેમ ઉડાયે.
સાહ્યબીને શું ખાશે કે પીશે ? સાહેબ સ્વામી જો રૂઠશે રીસે
બોલાવતાં સગા, સંગીએ બ્હીએ જીવ જાણે કે ઝેર ઘોળીને પીએ
ભામિની ભુષણ પ્રેમ પરસ્પર, સાથે ત્રિજોરી શિયળ સુંદર,
જાણુવી જાણે જે જગ અંદર, તે ભાગ્યશાળી ભામા નિરંતર,

મોંઘી— ૧૮

બાળા ભોળાંરે કુંવારકા પરણીને પસ્તાયાં રે;
પહેલાં પુલી થયાં ફાળકા, હૈડામાં હરખાયાં રે,
ચાર દિન વહુ લાડકાં મનડામાં મલકાયાં રે;
બન્યાં એકદમ કાળા, અંતરમાં અકળાયાં રે,
મ્હેં તો જાણ્યું બાઇ ફુલડે પુજાઇશું;
ખાજાં જલેબી બાઇ નિત્ય નિત્ય ખાઇશું,
મ્હેં આગળથી, મનમાં ધાર્યું; માન ગ્રહી મરડાઇશું રે;
નણદીના વીરાને થડી ટીંગળાવી ભાગોળે ભૂ પાઇશું રે,
મોહન મળીયા વાતમાં વઢીઆ,
નળીયાં ખખડીયાં વાણી ઉચરીયા (લે શાંડ દીવો)
મ્હેં કહ્યું ઉહું ઉહું (૨)
ચડસમાં ચઢીઆ ખુબ કકળીઆ.
ઉહુનુ ઓસડ—ધોકા પાડીયા,
પરણ્યો પીટયો પરઘર ભટકે, ઘરમાં ન ખાવા પીવારે;
વરણાગીમાં વાંકો હીંડે, પતિ એવા ફુળ દીવારે,
ઓશીઆળાં ખાઇએ, હૈડે સીઝાઇએ—પંડે પીસાઇએ.
તોયે આ બાઇરે—પોકે બીબાઇએ—પરણી.

ભાણીબા— ૧૯

પીયુજી પધારોરે, સુંદરી સ્વીકારોરે;
રસવેલીના આ શામળીઆજી સંભાળોરે.

મંજુલ મધુરે મદન હળી આવે—ભાળોરે;
આંખલડી અમૃત રસ વરસે, પાંખડી પાંખડી તલસેરે,
ચાહી લજામણી—અમૃત ઝરણી સ્વામી સુધારક રમશેરે.
અજબ સુધારક પતિ ગુણસાગર,
કોઇ અલૌકિક સ્વર્ગીય સાકર;
અથાગ અન્તર રસ રતનાગર—ભાળોરે.
રસ રાજનાં દર્શન થતાં, કાંઈ નાદ અદ્ભૂત લાગતો;
રગ રગ થઇ રોમાંચમાં, ઝણકાર જાદુઇ જાગતો;
ગુલતાન અન્તર તાનમાં, જગ જાળને જીવ ત્યાગતો;
પતિ સેવના મંગળમણી, મોહન નિરંતર માગતો.
સ્વામી સમર્પણ સર્વ આ—સ્વીકારોરે.

વાણી-ઉદયસિંહ— ૨૦

બોલો મારા પ્રેમી પોપટજી બોલ બોલો,
બોલો બોલો મેના બોલાવે;
ડોલો રંગ રસીયાજી ડોલો જરી ડોલો ડોલો ડોલો પ્યારી ડોલાવે
મેના તારા વચનની વેણુ વાગી,
લાગી લાગી લલિત લ્હે લાગી,
મેના વહાલી, મેના કે ના કહે પણ જાગી,
જાગી જાગી અજબ જ્યોત જાગી.
પ્હેલા પોપટજી પ્યારા રામજી સંભારો.

મ્હા મ્હા મેના શું સતી વિસારો;
ચતુર સુજાણ સીતરામ ઉચરાવે—
પોપટજી પાંજરૂં સોનાનું સજાવું,
લાડીલી હું લાલચુ નથી કે લલચાવું,
સોને રૂપે શું જીઠ ભીતરની ભાગી—લાગી.
રૂડા સુડાને રંગે રંગે રમાડું પાંખે ધાલીને ફળ મીઠાં ખવાડું,
ભાવના ભુખ્યા શું ભાવી ભાવના ભુલાવે?—બોલો.

જસાજી— ૨૧

હાંરે પુટી બહુ મળી બાઈડીની જાત કજાત
બોલાવે બાંકી મારે લાત કરે વાત-હાં૦
ખાવા અને પીવા કહેશે કે મને લાવ્ય લાવ્ય
પહેરવાને ઓઢવા કહેશે પીટ્યા લાવ્ય લાવ
મારે તુ જીવ પણ મને તો પીટ્યા લાવ્ય લાવ—

બાબુજી— ૨૨

સર્વાંગે સુંદર ભાભી ખરી, પણ એકજ ખોડ જરી,
આંપણને ખોડ છતાં પણ રહેશે, ભાઈને મનતો પરી.
મુખ ચંદન જેવું સુંદર પણ નકટી.
બે નયન કમળ પણ ઉંધી એક પુતળી,
કાંચનવરણી પણ દુર્ગંધની બરણી,
માંખે બમણે જેમ ગોળ તણી ગરણી;
લચકાતી, હરખાતી, એ જાતી, વાટે ખાતી—સર્વાંગે.

દાડમ કળીઓ છે દાંત લગીર આખી,
છે વચન કુસુમ પણ ગાળો દે જોખી;
છે હંસગતિ ગજગમની જરીક રાંટી,
ભોળી ભાળી પણ તીખી ને ખાટી;
ત્રણે તાલ–વાંકા વાળ–મુગરમાળ ત્રણ તમુ કપાળ.

ભાણી— ૨૩

અહો દિલદાર જરી દેદાર, દિવાનીને દેખાડોને,
અરે લટકી અધર લટકી, મરૂં પટકી, જીગર પટકી,
અરે આધાર સુધારસ સાર, ચતુરાને ચખાડોને;
મુખે અટકી મધુર મટકી, અરે છટકી અધર છટકી;
દીલની થાપણ ઓળવી, ઘટે ન કરવી ઘાત;
પ્રાણ કહો તો પાઠવું, વાલમ કરવા વાત—અહો.

ભાણી— ૨૪

સૂજ ન પડે રે પિયુ પ્યારા,
આંખે આંસુ ટપકે ચોધારા;
ભર વસ્તીમાં નાથ? નોધારા, આવ્યા મરણ શરણના વારા—
બધી મનની મનમાં સમાતી, કળી ખીલ્યા પહેલાં કચરાતી;
આશા ગાય છચોક છુંદાતી—હાં; હાં—
અમે પંથી તો જઇએ સ્વદેશે, પ્રેમી શેઠ વસ્યા પરદેશે;
પુઠે હીસાબ પાઠવશે—સૂજ—

અંક ત્રીજો.

બાણીબા-સાહેલીઓ— ૨૫

શાણુઓ કહે છે કે સૃષ્ટિનો સાહેબ, સાચાને લે છે સંભારી,
ગુપ્ત પરીક્ષા કરી અજાયબ, આખર લે છે ઉદ્ધારી,
સાંચે લેવાયે ન દાબે દબાયે, આકીનનો અધિકારી—શાણુ.

દામ વિના પણ શ્રીદામોદર, દે છે પાર ઉતારી,
સાચે સાચી સતી સીતા, પ્રભુએ બળતી આગેથી ઉગારી,
દ્રૌપદીની દીન વાણી સુણીને વ્હારે ધાયા ગીરીધારી—શા.

પતિપરાયણ તારામતી ભીડ, નારાયણેજ નિવારી;
છે વિભુજી વંદના અદ્ધર લેશો ઉદ્ધારી—શાણુ.

બાણીબા-સાહેલી— ૨૬

આજે સોનાના સૂરજ ઉગ્યા હો રંગ ભીના;
મારા મદન મોહન મદઘેલા હો પ્રેમ નગીન;
મીઠાં મીઠાં પ્રેમ રસ ચાખીએ કુંવરજી,
પરણ્યાના લહાવા લઇ લઇએ મોહનજી;
ભોગવો આવા વિલાસ રંગે,
અમો આશીશ દઇએ ઉમંગ સંગે;
કદી વિસરશો નહીં મારે—હો પ્રેમ પ્રવિણા—આજે.

ભાણીબા-ઉદય— ૨૭

ભરૂસે ભુલી હું તારે વિશ્વાસે હરિ તું મારે
પ્યાલો ઝેર પાર પાડે, વિવાહુની વરશી વળાવે—ભ૦
ઝાઝી ગઇ થોડી રહી સદા આવી રહેવી નથી,
ઘડી બે ઘડીને માટે, મુઢ કાં બગાડે મતિ,
હરિ તને કેમ તાકે, ભરૂસો પાકો ક્યાં તારે—ભ૦

ભાણીબા— ૨૮

વન વગડામાં ભુલી પડી ત્યાં અમ્રત પ્યાલો પીધોરે,
પીધો લીધો સારસૃષ્ટિનો, કોણ અમર ત્યાં કીધોરે-
પંથી પરદેશી.
અધવચ વગડે વીછું કરડયો, ઝેર ચઢયું છે અંગે રે
કોઈ મુરલીધર મંત્ર ભણે તો, શીતળતા થાય સંગેરે-પંથી
દુનિયા મારી ચેષ્ટા કરતી, ને ગાંડામાં ગણતીરે,
હું ગાંડી કે દુનિયા ગાંડી, આપ કરો હયો ગણતીરે-પંથી

ભાણીબા-ઉદય— ૨૯

પંથી પરદેશી ચિત્ત સોંપો હું આ ચા........લી૦
મનને ભાવે તે કરજો, રે પૂન્યશા..............લી૦
તરસ્યાને ટીંગળાવવા પડદે રાખી પ્રીત;
પૂછુ પ્રવીણ પંથી એ કોણુ ગામની રીત.
શુભ સંદેશો લઈ સંચરજો, હું આ ચા........લી૦

મહા મહિનાનું માવઠું, જંગલ મંગલ ગીત;
સમય વિનાનું બોલવું, એ ત્રણેની એક રીત.
વ્હેલા મંડપ માંહી મળજો, હું આ ચા......ણી.

સજીવન લીલા

પ્રસ્તાવના.

જગરાય જ્યારે રૂઠે, સત સંગત પહેલાં તુટે.
કુબુંધી દીલમાં ઉઠે, દુર્જન વળગે બહુ પુઠે,
મળી લબાડ લોહા લુંટે, સાચાબોલા શીર કુટે,
સંસાર સુખ ચોખુંટે, ચંડાળ ડુકકર ચુંથે,
દ્રષ્ટાંત દાખવું પુઠે, સાંભળતાં ભવભય છુટે.—

૧—પુરી એકમાં રાજવી પ્રોઢ પ્રાણી,
હતી વિધવા તેહને બહેન શાણી,
વળી રાજ પુત્રી સતી ગુણવંતી,
મુઇ માત મુકી સતી સત્યવતી,
નવી રાણીના પાસમાં રાય મોહ્યા,
નહિ બુધ્ધીથી સત્યનો પંથ જોયો,

હતો રાણીના ભ્રાતનો પુત્ર નામો,
મહા મુર્ખ ચુડામણી એ પ્રમાણો,
વિચારે વરાવી સુકન્યા ઉમંગે,
અંતે મેળવું રાજ્યને પાટ સંગે,
એક દિવસ તે નરપતિ ભાણાનો લઈ હાથ;
પુત્રી સાથ મિલાવતો ત્યાંથી વચકી વાત.

મામાને ભાણો વહાલો, દુષ્ટોનો જોજો ચાળો;
કોમળ શીશુ કલગીવાળો, દુરજન મન નાગજ કાળો;
પાપીનાં મોઢાં બાળો ધુળ નાંખી આગળ ચાલો.
૨–સતી વિધવા સંતાપવા, પામર કરે વિચાર;
કલંક ચઢાવે કારમું, લાજે નહીં લગાર.
હીરાનંદજી દાનો હતો, રાજાનો ભૂપાલ;
વિધવા તેને સમજતી, સાચો ધર્મનો ભ્રાત.
કપટે સતીની સોડમાં, સૂવાડે ચંડાળ,
બોલાવી નરપતિ તીહાં, કરતાં હાલ હવાલ.
ભોળો ભુપને નિર્દોષને, કરવા વગડે ઠાર;
મારા સાથે મોકલે, કરગરતી સતી નાર.
ભાઈ ભાળો આ ભગિનિને, બાળક ંડ નિરાધાર આધાર એક જ

શ્રી હરી.

વિશ્વ સકળ વેરી થયું નીચે ધરતી ઉપર આભ.

ગાભ જોતાં થાઉં ગાભરી.

બેસતાં આહુસ બાવળ ડાળે, પાછળ સાલ પેઠે નિત્ય ચાલે;
કારમું કલંક સુણી બાઇ, ભોળા મરૂં છું છળી:—

3—ભંભેરાયો ભૂપતી, કથન સુણે નહિ કાન;
નિરમૂળ કરવા મોકલે, બાળક બ્હેન દીવાન.
મારા મારી ભગિનીને, કુવે કુંવરને સહાય.
બંદુકથી દીવાનને, બચ્ચાં ઉગરી જાય.
મરતાં માતા ઉચ્ચરે, કરૂણા વચન વિશાળ.
ફાટે ડોળે નિહાળતી, નિરાધાર, તે બાળ.

ઝાડ પ્હાડ ને પંખ પંખેરૂં, જાળવજો મુજ બાળ જો જો,
બાઇ કોપ્યો પણ બ્રહ્માંડ મારૂં, સૌ લેજો સંભાળ જો જો.
હરીના બાળક આપણ સઘળાં, હરિ કરશે રે સવાલ જો જો.
આખર હાલત છે સૌની, થાયે પ્રભુના લાલ જો જો.

૪—દીવાન દાને જાળવ્યા જાણ્યા સુત સમાન,
ભરથરી વેષે મેળવ્યું, મહિપતિ પાસે માન.
કુંવરી રાય ઉગારતાં, મહિપતિ મન હરખાય,
કન્યા દેવા કોડથી લોકપતિ લલચાય.

ભાઈઓ સૂતા ભાવથી, ઉરમાં બહુ ઉમંગ,
પાછો આવી પાપીઓ, પાડે રંગમાં ભંગ.
અડધી રાતે ઉંચકી બાળુને બેભાન,
દરિયામાં ડુબાડતો નીચ નફ્ટ નાદાન.
દીવાન પૂત્ર દોષિત ઠર્યો, કર્યો દેશની પાર,
નરપતિ આગળ ઉચ્ચરે, વિનય વચન સાભાર.

ભક્ત ભીડભંજના, સુભાગી શામળા, એ વેગે વિહારી વિઠ્ઠલના,
પ્રહ્લાદ તારવા સમાન, કેળવે કળા—એ૦—
મૂર્ખ માનવી બળે, મમત્વમાં મરે—એ૦—
ટાળતાં લલાટ, લેખ ના કદી ટળે—એ૦—

૫—અતિઆનો સંગાથ આ, જગપતિ લીલા ગાય,
પસ્તાઈ સાચા સાક્ષીઓ, સાક્ષી પુરે જાય.
રામનું રખોપું જેને રાખી રહે, તેને પામર નર શું મારતાં,
સાચી નીતીથી કરૂણાસાગર, આખર આવી ઉદ્ધારતા.

— સમાપ્ત. —

જાહેર ખબર.

સતી સુલોચના, સતી પદ્મીની, જાલીમ દુનીયા, અજીતસિંહ, સતી દ્રૌપદી નાટકનાં ગાયન ભાષણ સાથેની મોટી ચોપડી દરેક રૂ૦ ૨—૦—૦ કીંમતે કંપનીના ટીકીટ ઓફીસમાંથી મળશે.

ઝવેરી ચંદુલાલ દલસુખરામ.

માલેક “ શ્રી દેશી નાટક સમાજ. ”

જાહેર ખબર

નીચે લખેલાં પુસ્તકો શ્રી દેશી નાટક સમાજનો મુકામ જ્યાં હોય ત્યાંથી અથવા અમદાવાદ તળપદમાં ૩ રિદ્ધ હર્તા પાસેથી મળશે

૧ સતી સંયુક્તા	૨૪ અજીતસિંહ	૪૭ સૌંદર્ય વિજય
૨ પવિત્ર લીલાવતી	૨૫ કુલીન નાયકા	૪૮ દેવી દેવહુતી
૩ સતી ત્રંબી	૨૬ સતી દમયંતી	૪૯ મહારાજા ભર્તૃ
૪ ચન્દ્રમતી	૨૭ કેશર કીશોર	૫૦ સતી સુલોચના
૫ રામ વિયોગ	૨૮ સુભદ્રા હરણ	૫૧ અસુરી માયા
૬ મ્યુનીસીપાલ ઇ.	૨૯ ઉર્વસી	૫૨ સરસ્વતીચંદ્ર
૭ ભોજકુમાર	૩૦ રાઠોડ કન્યા	૫૩ બોલતો કાગળ
૮ સરદારબા	૩૧ પવિત્ર લક્ષ્મી	૫૪ જાલીમ દુનીયા
૯ ઉમાદેવડી	૩૨ કુસુમલતા	૫૫ ચાલુ જમાનો
૧૦ વીણાવેલી	૩૩ હંસાકુમારી	૫૬ સિદ્ધાર્થ બુદ્ધ
૧૧ વિજયા વિજય	૩૪ ગુલબંકાવલી	૫૭ દગાબાજ દુનિયા
૧૨ મદન મંજરી	૩૫ અમરસીંહ	૫૮ દેવી દમયંતી
૧૩ ઉદયભાણ	૩૬ કમંકૂળ	૫૯ દેવી દ્રૌપદી
૧૪ મોહિની ચંદ્ર	૩૭ નરસીંહ મેહતા	૬૦ માયાવી-વીર
૧૫ ગીતા સુંદરી	૩૮ સગાળશા	૬૧ ધર્મનીષ્ઠ મયુરધ્વજ
૧૬ સતી સીતા	૩૯ કૃષ્ણ સુદામા	૬૨ આર્ય વિજય
૧૭ રૂક્મિણી હરણ	૪૦ મહાકવિ કાળીદાસ	૬૩ અમર યોગીન્દ્ર
૧૮ શ્રી ભદ્રાયુ	૪૧ રાજરતન	૬૪ બાદશાહી હીર્સ
૧૯ સતી દ્રૌપદી	૪૨ પ્રલ્હાદ વિજય	૬૫ પ્રતાપી પ્રેમીલા
૨૦ કબીરસાબ	૪૩ કૌરવ પાંડવ ભા.૧	૬૬ ચિતોડનો કરણ
૨૧ શ્રી સન્યાસી	૪૪ જાળંધર સતીવૃંદા	૬૭ કામ લતા
૨૨ જાલીમ દુનીઆ	૪૫ કૌરવ પાંડવ ભા.૨	૬૮ સત્યવાદી હરીશ્ચંદ્ર
૨૩ સતી પદ્મિની	૪૬ લલીતપ્રિયા	